

'Algılanan İslamofobi' Ölçeğinin Norveç'te Yaşayan Cami ve Dinî Dernek Üyeleri Üzerinde Uygulanması

The Implementation of the "Perceived Islamophobia Scale" on The Mosque and Religious Association Members Living in Norway

Dr. Musa Gelici

Diyanet İşleri Başkanlığı
Türkiye

Araştırma Makalesi
Research Article

Geliş : 18.11.2024

Kabul : 20.03.2025

Yayın : 30.06.2025

Bu makale, iThenticate yazılımı ile taranmış ve intihal tespit edilmemiştir.

Abstract

This study focuses on the perceptions of Islamophobia among Muslims residing predominantly in Oslo, the capital of Norway. Islamophobia has become a globally influential issue, and even welfare states like Norway have not remained immune to its effects. As a result, Norway has also been impacted by this global phenomenon. Following the September 11, 2001, terrorist attacks, anti-Muslim sentiments became more visible in Norway, with certain websites, NGOs, and politicians openly portraying Muslims as a potential threat to democracy. In this context, anti-Muslim and anti-immigrant sentiments began to strengthen in the country. The far-right "Progress Party" (Fremskrittspartiet) capitalized on this atmosphere, increasing its votes significantly and becoming the second-largest party in the Norwegian parliament. The aftermath of 9/11 created a dangerous precedent that, a decade later, would fuel the deadly ideology of Anders Behring Breivik, who carried out a terrorist attack in Norway driven by Islamophobic motives. For a certain period, Breivik was affiliated with the Progress Party's youth wing, which suggests that the party's nationalist and exclusionary discourse played a formative role in shaping his extremist worldview. Although Breivik eventually distanced himself from the party, considering it too weak for his radical goals, the ideological foundations laid by the party served as a cornerstone in constructing his lethal mindset. The main objective of this study is to identify how Muslims, who are members of mosque associations and religious organizations in Oslo, perceive and experience Islamophobia. A quantitative research method with a survey design was employed. The study sample consists of Muslim individuals affiliated with mosque associations operating in Oslo. Data were collected using the "Perceived Islamophobia Scale," originally developed by Kunst et al. and adapted into Turkish by Kılıç and Acar under the title "Adaptation, Validity, and Reliability Study of the Perceived Islamophobia Scale." Findings indicate that participants' overall perception of Islamophobia is at a moderate level. While the dimensions of Islamization fear and general fear are also moderate, the influence of media is perceived at a high level. Participants emphasized the impact of media most strongly. Negative media representations of Muslims appear to be influential, particularly among women and individuals aged 31–45, who reported higher levels of Islamization fear. Therefore, the study underlines the responsibility of the media, the importance of education, and the need to raise social awareness in combating Islamophobia. It recommends the criminalization of Islamophobic discourse and the development of relevant state policies. Moreover, it emphasizes that Norway must address this issue at the level of official state policy.

Keywords: Sociology of Religion, Norway, Multiculturalism, Islam and Muslims, Perceived Islamophobia.

Giriş

Çalışma konumuzun temel parametresi olan İslamofobi, son yıllarda adını özellikle Avrupa'da yaşayan Müslümanlara uygulanan ayrımcılık, nefret ve şiddet olayları üzerinden sıkça duyurmuş bir olgudur. Dış göç ile vatanlarından çalışmak ya da başka sebeplerle göç eden Müslüman topluluklar özellikle İslamofobik tutumlara çeşitli vesilelerle maruz kalmaktadırlar. Ayrıca bu olumsuz tutumların geçmiş müktesebatı da mevcuttur.

İslamofobi kavramının geçmişi ontolojik olarak incelenirse Haçlı savaşlarına kadar hatta daha da geriye bir tarihe, yani İslam'ın bir din olarak Hz. Muhammed'e tebliğ edildiği tarihe götürülebilir.¹ Kavramı izah ederken dinî, ekonomik, siyasal boyutlarının ötesinde felsefi temelleriyle detaylıca da ele alınabilir.² Fakat konu, en azından bu çalışma için İslam karşıtlığının kökenlerine inilmesini değil, projeksiyonumuzu İslamofobinin güncel bir olgu ve sosyolojik bir kavram olarak literatüre girdiği tarihe, yani insanlığın belleğine işlendiği dönüm noktasına çevrilmesini lüzumlu kılmaktadır. Yani Batı; gerçekte karşılığı olmayan, sanal ve uydurma bir korkuyu tanımlayarak, İslâm ve Müslümanları daha evvelce hiç dillendirmedeği İslamofobi üzerinden bir sorun olarak³ ne zaman işaretlemiştir? Bu bakımdan ele alındığında kavramın varlık bulmasının iki önemli olayla ivme kazandığı görülmektedir. Birincisi; Komünist Blok'un çökmesi ve Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle yeni dünya düzeninde dengelerin değişiyor olması, politik arenada yeni küresel düzenin nasıl şekilleneceğine dair "Medeniyetler Çatışması"⁴, "Yeni Dünya Düzeni" ve "Tarihin Sonu"⁵ gibi yeni teorilerin ileri sürülmesine sebep olmuş ve bu teoriler ışığında Müslüman toplumlar özellikle Avrupa'da Berlin Duvarı'nın da yıkılmasıyla sosyo-kültürel ve ekonomik açıdan ayrımcılığa ve İslamofobik saldırılara hedef olmuşlardır. İkinci önemli kırılma noktasını ise İslamofobi bağlamında 11 Eylül 2001 tarihi teşkil etmektedir. Zira 11 Eylül İkiz Kuleler'in vurulması hadisesi, dünya kamuoyunun İslâm toplumlarını uluslararası terörizmi yayma merkezi olarak algılamasına hizmet etmiş çok önemli bir olaydır.⁶ Artık etkisi Amerika ile sınırlı kalmayacak ve bütün dünyayı aynı oranda ilgilendirecek, Müslümanlarla asimetrik bir savaş döneminin miladı olarak da ifade edilebilecek bu süreç sonrasında, klasik manada bilinen devletlerarası güç mücadelesi başka bir düzleme taşınmıştır.⁷ Bu asimetrik mücadelede Müslümanlar klişeleştirilmiş, mercek altına alınmış, terörist ilan edilmiş, nefret objesi haline getirilmiştir. Dolayısıyla bu meşum tarih daha evvelce Soğuk Savaş'ın sona erdiği ve Berlin Duvarı'nın kıstas olarak İslamofobiye başlatan tarih olarak görülme alışkanlığını unutturmuştur. İkiz Kuleler'in vurulması "11 Eylül 2001" olayı olarak dünya

¹ Mehmet Evkuran, "Bir Kimlik Politikası Olarak İslamofobi", *İslamofobi-Kolektif Bir Korkunun Anatomisi-Sempozyum Tebliğleri*, ed. Osman Alacahan vd. (Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2011), 210.

² Bk. Sait Kar, "Felsefi Açından İslamofobi ve Eleştirisi", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 47 (2017): 203.

³ Mustafa Alıcı, "Batı'nın Bitmeyen Sanal Korkusu: İslamofobi", *Diyanet İlmi Dergi* 55/2 (2019): 407.

⁴ Samuel Huntington, *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*, çev. Mehmet Turhan, Cem Soydemir (İstanbul: Okyanus Yayınları, 2006).

⁵ Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, çev. Zülfü Dicleli (İstanbul: Profil Yayınları, 2. Baskı 2011).

⁶ Erhan Akdemir, "11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam'ın Avrupa'da Algılanışı", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 8/1 (2009): 4.

⁷ Metehan Temizel, "Terörizmde Yeni Milad: 11 Eylül 2001", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 14/1-2 (2011): 329-330.

Müslümanları açısından yepyeni sorun ve problemlerin ve İslamofobinin yayılmasında milat tarihi olarak kabul edilmiştir. Zira bu süreç sonrası domino taşları birer birer düşmeye başlamıştır. Sırasıyla Afganistan işgal edilmiş,⁸ İkinci Körfez Savaşı⁹ patlak vermiş, Theo Van Gogh Cinayeti, Danimarka Karikatür Krizi,¹⁰ Suriye İç Savaşı, 22 Temmuz Norveç Breivik Katliamı¹¹, 2014-2017 DAEŞ Katliamları, canlı bomba eylemleri, 2019 Yeni Zelanda Cami Katliamı, 2019 Norveç Cami Saldırısı,¹² İskandinavya sathında 300'den fazla noktada “Kur'an Yakma”¹³ gösterileri ve daha binlerce burada zikredilemeyecek olay birbirlerini etkileyen olaylar silsilesi olarak süregelmiştir.

Konumuzun ikinci parametresi olarak belirlediğimiz, bir İskandinav ülkesi olan Norveç de küresel bir olgu olan İslamofobinin etki alanından hissesine düşen payı almıştır. 11 Eylül 2001 terör saldırısından sonra Müslüman karşıtı kesim özel web siteleri, STK'lar ve siyasetçileriyle Norveç'te belirgin bir şekilde görülmeye başlamış ve Müslümanların demokrasi için potansiyel bir tehdit olduğu iddiasını kamusal alanda dile getirmeye başlamışlardır.¹⁴ Bu bakımdan Norveç'te, güçlü bir şekilde Müslüman ve göçmen karşıtı sesler giderek daha fazla duyulmaya başlamış ve 11 Eylül etkisi ile aşırı sağcı parti “İlerleme Partisi” (Fremskrittspartiet) 10 Eylül 2001 Norveç genel seçimlerindeki yüzde 14,6'lık oyunu 2005'te yüzde 22,1'e taşıyarak meclisteki en büyük ikinci parti konumuna yükselmiştir.¹⁵ 11 Eylül'ün açtığı bu kötü çılgır on yıl sonra Norveç'te İslam karşıtı duygularla beslenip terör eylemi yapacak olan Breivik'i, aşırı sağ siyasetin bayraktar partisi İlerleme Partisi'nin ırkçı havuzundan belli bir süreye kadar üyelik yoluyla beslemiştir. Her ne kadar Breivik, İlerleme Partisi'nin siyaset biçimini yetersiz ve ‘ılımlı’ bulduğu için İslam'a karşı mücadelede daha radikal yöntemlere yönelmiş olsa da, bu parti onun ölümcül düşünce sisteminin inşasında ideolojik bir köşe taşı işlevi görmüştür.¹⁶ İşte tam da bu göç ve İslam karşıtı siyasi birikim ile ilintili olarak 22 Temmuz 2011'de ülke, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu tarafa en muazzam çapta insani dramı deneyimlemiş, sağcı terörist Anders Behring Breivik; Norveç kültürünü arındırmak ve ülkeyi Müslümanlardan temizlemek amacıyla terör eylemi gerçekleştirmiştir.¹⁷

22 Temmuz 2011'de Breivik, Oslo'nun merkezindeki hükümet binalarına ve birkaç saat sonra İşçi Partisi'nin (AUF) gençlik kanadı tarafından düzenlenen bir yaz kampına saldırarak yetmiş

⁸ Ülkü Halatçı, “11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu'nun Bir Değerlendirmesi”, *Uluslararası Hukuk ve Politika* 07 (2006): 80-98.

⁹ Burak Bilgehan Özpek, “En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu”, *Ortadoğu Etütleri* 3/2 (2012): 183-216.

¹⁰ Jytte Klauusén *The Cartoons That Shook the World* (New Haven: Yale University Press, 2009).

¹¹ Sindre.Bangstad, *Anders Breivik and the Rise of Islamophobia*. Bloomsbury Publishing, 2014.

¹² Musa Gelici, “Terror and Media: Norwegian Media News Analysis of Al-Noor Mosque Attack in Norway”, *Media and Terrorism in the 21st Century* Ed. Elnur İsmayıl (Hershey, PA: IGI Global, 2022), 80-102.

¹³ Musa Gelici, “Rasmus Paludan ve Kur'an-ı Kerim'i Yakma Eylemleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi*, 9/2 (2023): 1123-1142.

¹⁴ Thomas Hylland Eriksen, “Xenophobic Exclusion and The New Right in Norway”, *Journal of Community & Applied Social Psychology* 22/3 (2012): 208.

¹⁵ Thomas Hylland Eriksen, “Social Anthropology and the Shifting Discourses About Immigrants in Norway”, *Engaged Anthropology: Views from Scandinavia* ed. Tone Bringa ve Synnøve Bendixsen (Cham, İsviçre: Springer International Publishing; Palgrave Macmillan, 2016): 105.

¹⁶ Liz Fekete, “The Muslim Conspiracy Theory and The Oslo Massacre”, *Race & Class* 53/3 (2012): 31.

¹⁷ Eriksen, “Social Anthropology”, 113.

yedi kişiyi öldürmüş ve birçok kişiyi yaralamıştır. Katliam sonrası “Breivik terör saldırısı” küresel çapta Norveç’i İslamofobi tartışmalarına dair en fazla bahsedilen ülke yapmıştır. Her ne kadar Breivik, katliamında Müslümanları değil, Norveçli insanları hedef alsa da katliama sebep olan saikleri işaret ettiği manifestosundaki ifade, görüş ve düşünceleri ışığında “İslam ve Müslümanlar” tekrar tartışma odağı olmuştur. Gelineen noktada Norveç’te Breivik sonrasında İslamofobik fikir ve gruplar artış göstermiş, özellikle aşırı sağ partiler büyümüş, iktidar ortağı olmuş, siyasetinin temel merkezine problem olarak Müslümanları koymuş, Breivik’i rol model alan genç ve tutucu kitle; hem marjinalliğini hem de eylemlerini çoğaltmış, Müslüman karşıtı gruplarca kamusal eylemler yapılmış, 2019 yılında Breivik hayranı Philip Manshaus tarafından Baerum Camisi’ne terör saldırısı gerçekleştirilmiş, İskandinavya’nın genelinde etkili olan Kur’an-ı Kerim’i yakma eylemleri Rasmus Paludan isimli aşırı sağcı siyasetçi tarafından Norveç’te de sıcratılmıştır. 11 Eylül 2001 ile başlayıp günümüze dek yaşanmış tüm bu olayların hem Avrupalılara hem orada yaşayan çeşitli etnisiteden Müslüman birey ve toplumlara bir takım olumsuz etkileri olmuştur. Dolayısıyla bu çalışmada; etkilenen önemli ülkelerden olduğu düşünülen nüfusu küçük ama İslam karşıtı tartışmaların algı düzeyinde temsilin büyük olduğu Norveç’te mercek tutulmuştur. Çalışma, Norveç’te yaşayan Müslümanlarla gerçekleştirilmiş olması ve Müslümanların İslamofobi kavramından ne algıladıklarını göstermesi bakımından önem arz etmektedir. Çalışmada orijinali J. R. Kunst ve diğerlerine ait olan, Ünal Kılıç ve Nihal Acar tarafından Türkçeye uyarlanmış “*Algılanan İslamofobi ölçeğinin Türkçeye uyarlanması, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması*”¹⁸ adlı ölçek kullanılmıştır. Bu araştırmanın genel amacı; Norveç’in başkenti Oslo’da yaşayan ve cami derneği ve dinî dernek statüsündeki organizasyonlara üye olan Türk, Pakistanlı, Boşnak, Arnavut, Somalili vb. Müslümanların İslamofobi olgusunu algılama biçimlerini ve düzeylerini tespit etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranacaktır:

Katılımcıların İslamofobi algılama düzeyi nedir?

Katılımcılar arasında bulunan Türk, Pakistanlı, Boşnak, Arnavut ve Somalili Müslümanların İslamofobiği algılama düzeyleri milliyetlere göre farklılık göstermekte midir?

Katılımcıların İslamofobi algılama düzeyleri yaş ve cinsiyet özelliklerine göre farklılık göstermekte midir?

1. İslamofobi

İngilizcede “Islamophobia” olarak ifade edilen terim iki kavramdan müteşekkildir. Birincisi İslam, ikincisi ise fobi (phobie) kelimeleridir.¹⁹ Bu tamlamadan hareketle İslamofobi kavramı reel durumda bir karşılığı olmadığı hâlde İslam dininden ve o dinin müntesipleri olan Müslümanlardan çekinme, ürkme ve uzaklaşma istemi içerisinde olmayı ifade etmektedir.²⁰ Esposito ve Kalın’a göre İslamofobi yalnızca bir nefret söylemi değil, aynı zamanda batılı

¹⁸ Ünal Kılıç vd., “Algılanan İslamofobi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2021): 175-198.

¹⁹ Ergin Ergül, “İslamofobi Olgusu Bağlamında Terörle Mücadele Dili ve Politikaları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi* TAAD 6/22 (Temmuz 2015): 302.

²⁰ Özcan Hıdır, “Anti-Semitizm ve Anti İslamizm: Benzerlikler ve Farklılıklar”, *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*, ed. Kadir Canatan vd. (İstanbul: Eski Yeni Yayınları, 2000): 82.

toplumların İslam'a ve Müslümanlara yönelik yapısal bir ayrımcılığının ürünüdür.²¹ İslamofobi, tarihsel perspektiften bakılınca özellikle 11. yüzyıldan itibaren şekillenmiş köklü geçmişi olan bir olgudur. Özellikle Orta Çağ'da Hristiyanlar ile Müslümanlar arasındaki çatışmalara bakıldığında, bu çatışmaların bugün hâlâ bazı Avrupa toplumlarında Müslümanlara karşı olumsuz bir algının temelini oluşturduğu görülmektedir. Bu geçmiş, modern Avrupada İslamofobi'nin nasıl inşa edildiğinin ve günümüzdeki yansımalarının anlaşılmasına yardımcı olmaktadır. İslamofobi ayrıca bireysel bir önyargı meselesi değil, aynı zamanda toplumsal yapıyı etkileyen ve güç ilişkileriyle şekillenen bir olgudur. Lean *İslamofobi Endüstrisi* adlı kitabında, İslamofobi'yi sadece halk arasında değil, aynı zamanda medya, politikalar ve devletin çeşitli organlarında sistematik olarak üretilen bir süreç olarak görmektedir.²² Lean, Avrupa'daki İslamofobi'yi, özellikle medya üzerinden şekillendirilen bir korku ve düşmanlık söylemi olarak tanımlar. Avrupadaki medya, Lean'a göre İslam ve Müslümanlar hakkında genellikle olumsuz ve korkutucu haberler yayınlarak, toplumda genel bir korku yaratmaktadır. Öte yandan İslamofobi, sadece toplumsal ilişkileri değil, aynı zamanda siyasi yapıları da etkileyen çok boyutlu bir olgudur. Allen *Islamophobia* adlı çalışmasında, Avrupa'da İslamofobi'nin yükselişiyle birlikte, aşırı sağ partilerin ve popülist siyasetçilerin İslam'a karşı sert söylemler geliştirdiklerini belirtmektedir. Bu durum, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrası daha da belirginleşmiş ve İslam karşıtı söylemlerin siyasi arenada daha fazla kabul görmesini sağlamıştır.²³ Fakat biricik kırılma noktası 11 Eylül 2001 tarihi değildir. İslamofobi kavramı için önemli bir tarih olması bakımından özellikle işaret etmek gerekir ki 1997 tarihinde İngiltere'de Runnymede Trust isimli düşünce organizasyonu tarafından "Islamophobia: A Challenge For All Us" (İslamofobi: Herkese Yönelik bir Tehdit) başlığıyla hazırlanan rapor ilk kez Müslüman olmayanlar tarafından yayımlanmış bir rapor olarak İslamofobi'yi kavramsallaştırarak, etki alanlarını ve genel çerçevesini çizerek piyasaya arz eden ilk rapor olarak ayrıca zikredilmelidir. Zira bu rapor İslamofobi'yi sadece bireysel önyargı ve nefretle sınırlı bir kavram olarak görmeyerek, aynı zamanda toplumsal yapıları, politikaları ve kültürel normları etkileyen bir olgu olarak ele almıştır. Bu bağlamda, raporun temel amacı, İslamofobi'ye karşı daha geniş bir toplumsal ve kültürel farkındalık yaratmak ve bu olguyu daha kapsamlı bir şekilde tanımlamak olmuştur. Raporun bizim açımızdan önemi ise yayımlandığı tarihi göz önünde tuttuğumuzda bilinenin aksine İslamofobi'nin 11 Eylül olayının bir sonucu olmadığı, bilakis 1997 tarihinde literatürde mevcut olduğudur.²⁴

Müslümanlar üzerinde olumsuz etkisi tartışılmaz boyutta olan İslamofobi ile ilgili bu olguyu saptamak üzere teorik ve uygulamalı biçimde özellikle İngiltere başta olmak üzere Avrupa ülkelerinde çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'den bir araştırmacı olarak Norveç'te yaşayan Müslüman toplumun inanç haritasını çıkaran Önal'ın (2016; 2018) araştırmaları alana katkı sağlayan önemli teorik çalışmalardandır. Fakat İskandinav ülkelerinde İslamofobi olgusunu saptamaya ve incelemeye yönelik çalışmalar sayıca azdır. Özellikle Norveç'te 2011 yılındaki

²¹ İbrahim Kalın, "Islamophobia and the Limits Multiculturalism", *Islamophobia: The Challenge of Pluralism in the 21st Century*, Ed. İbrahim Kalın ve John L. Esposito (ABD: OUP, 2011), 14.

²² Nathan Lean, *İslamofobi Endüstrisi* (Ankara: DİB Yayınları, 2015), 18

²³ Chris Allen, *Islamophobia* (Londra: Routledge, 2016), 45

²⁴ The Runnymede Trust Commission on British Muslims and Islamophobia, *Islamophobia a Challenge for Us All* (Londra: The Runnymede Trust, 1997): 1.

Breivik Katliamı sonrası süreçte İslam, Müslümanlar ve İslamofobi hakkındaki çalışmalar artış gösterse de İslamofobi olgusunun uygulamalı araştırmalar yoluyla değerlendirilmesi çok tercih edilmemiştir. Bu noktada ev sahibi toplum içerisinde İslamofobiye ölçen araçların az da olsa mevcut olduğunu,²⁵ fakat İslamofobi olgusunun öznesi olan Müslüman misafir toplumun üzerinde İslamofobi algısını ölçecek bir aracın 2013 yılına kadar mevcut olmadığı görülmektedir. Bu manada ilk kez Kunst ve diğerlerinin “Perceived Islamophobia: Scale Development and Validation” başlıklı çalışmayı yayınlayarak önemli bir boşluğu kapattıklarını ve geliştirdikleri algılanan İslamofobi ölçeğinin birkaç araştırmacıya referans çalışma olduğunu ifade etmek gerekir.²⁶ Bu ölçeği Kılıç ve Acar 2021 yılında “Algılanan İslamofobi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”²⁷ başlığıyla yayınlamışlardır. Çalışmada Kılıç & Acar tarafından Türkçeye uyarlanmış ölçek kullanılmıştır.

Tespit edilebildiği kadarıyla algılanan İslamofobi ölçeği ile yapılmış diğer önemli çalışma “Algılanan İslamofobinin Grup Kimliği ve Kültürleşme Tutumları Üzerindeki Etkilerinin Kanadalı Türk Toplumu Örneğinde İncelenmesi” başlığında, Kanada örneğinde yapılmıştır.²⁸ Yine Itaoui tarafından 2019 yılında yapılan “Mapping Perceptions of Islamophobia in the San Francisco Bay Area, California” başlıklı çalışmanın “Algılanan İslamofobi” ile ilgili olarak Norveç dışında yapılan bir araştırma olduğu görülmektedir.²⁹ Bu tip çalışmalarda “Algılanan İslamofobi” kavramı ile kastedilen husus, Müslüman karşıtı kaygının Müslüman birey üzerinde kişisel bildirimler aracılığıyla dolaylı biçimde ortaya çıkartılmasıdır.³⁰

2. Norveç’te İslam ve Müslümanlar

2022 yılı verilerine göre Norveç’in yaklaşık 5,4 milyon nüfusu vardır.³¹ Norveç, dünyada refah seviyesi en yüksek ülke olarak ilan edilmiştir.³² Norveç; milliyet, dil, din, tarih ve gelenek açısından Avrupa’nın en mütecanis ülkesidir.³³ Norveç milliyetçiliği İsveç milliyetçiliğine karşı bir duruş olarak geliştirilmiştir. Bu anlayış; ulusun, uzun süre devleti bir aile şirketi yapısıyla homojenik mahiyette yönetmesine imkân vermiştir.³⁴

Bu yapı 1960’lardan itibaren yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Norveç’te şimdilerde yaklaşık iki yüz ülkeden göç eden insan yaşamaktadır. En büyük yabancı nüfusu gayrimüslim ülke olarak Polonya, Müslüman ülke olarak ise sırasıyla Somali, Pakistan, Irak, İran ve Türkiye

²⁵ Bk. Sherman A. Lee, “The Islamophobia Scale: Instrument Development and Initial Validation”, *The International Journal for the Psychology of Religion* 19/2 (2009): 92-105.

²⁶ Jonas Kunst vd., “Perceived Islamophobia: Scale Development and Validation”, *International Journal of Intercultural Relations* 37/2 (2013): 225-237.

²⁷ Ünal Kılıç vd., “Algılanan İslamofobi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması”, *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2021): 175-198.

²⁸ Mehmet Bastug vd., “The Effects of Perceived Islamophobia On Group Identification and Acculturation Attitudes”, *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie* 56/2 (2019): 251-273.

²⁹ Rhonda Itaoui, “Mapping perceptions of Islamophobia in the San Francisco Bay Area, California”, *Social & Cultural Geography* 21/4 (2020), 479-506.

³⁰ Bastug, “The Effects of Perceived Islamophobia”, 253.

³¹ Statistik Norway (SSB), “Population of Norway (2022)” (Erişim: 01.01.2023).

³² *New In Norway: Practical Information from Public Agencies* (Norveç: Norway Public Agencies, 2015).

³³ Eriksen, “Immigration”, 3.

³⁴ Mariama Njai, “Racism, A Norwegian Case Study”, *CERS Working Paper* (2014), 1.

oluşturmaktadır. Ülkede 176.089 Müslüman nüfusu bulunmaktadır.³⁵ anayasal din özgürlüğünün Norveç'te 1964 yılında anayasaya ilave edilen bir maddeyle getirildiği, bu yasal güvence altında bütün din ve cemaatlerin dinî derneklerini kurma hakkına sahip oldukları görülmektedir. Ayrıca 1969 yılında din özgürlüğünün sağlanabilmesi ve din ayrımcılığının ortadan kaldırılmasına matuf olarak Dinî Cemaatler Kanunu ("Lov om trdomssamfunn og ymist anna") çıkarılmıştır. Bu süreç sonunda tüm din ve inançlar resmi hak elde etmiş ve dinî organizasyonlar da kurdukları dinî cemiyetleri için devlet hibesi almaya başlamışlardır.³⁶

Müslümanlar mensup oldukları bir dinî derneğe üye olmamış iseler resmîyette Evanjelik Luteryan Kilisesi'nin bir üyesi gibi kabul edilirler.³⁷ Dolayısıyla bir Müslüman İslami bir derneğe üye olmuşsa devlet o kişi adına üye olduğu derneğe devlet destekleme ödeneği gönderir. Eğer Müslüman birey İslami bir cami derneğine üye olmamışsa devlet ödeneği o kişi adına Evanjelik Kilisesi'ne yapılır.

Genel olarak Norveç'te Sünniler ve Şiiler İslami anlayışı temsil etmektedir. Müslümanların çoğunluğunu %85 oranında Sünniler, %15 oranında ise Şiiler oluşturmaktadır.³⁸ Norveç'e ilk gelen ve nüfus sayısı yüksek olan Müslüman göçmen grup Pakistanlılardır.³⁹ Ülkede sırasıyla Somalililer, Iraklılar, İranlılar, Türkler, Kosovalı Arnavutlar, Bosnalılar ve Afganlar diğer Müslüman gruplardandır.⁴⁰ İstisnaları olmakla birlikte Norveç'teki Müslüman kuruluşlar, genellikle etnik temellidir.⁴¹ Pakistanlı Müslümanlar Norveç'te yedi büyük grup tarafından temsil edilmektedir.⁴² Türkler ise "Diyanet Merkezli Kuruluşlar, Diyanet Merkezli Olmayan Kuruluşlar ve Bağımsız Kuruluşlar" olmak üzere üç bölümde örgütlenmişlerdir.⁴³ Diyanet İşleri Başkanlığı Norveç'te Büyükelçilik nezdinde Din Hizmetleri Müşavirliği üzerinden⁴⁴ Diyanet'e bağlı faaliyet gösteren 7 dinî dernekte din hizmeti sunmaktadır.⁴⁵ Millî Görüş Teşkilatı, Norveç'in üç bölgesinde dernek ve camileri ile hizmet vermektedir.⁴⁶ Süleyman Hilmi Tunahan cemaati ise Oslo, Drammen ve Stavanger'de İslam Kültür Merkezi adıyla faaliyet göstermektedir.⁴⁷ Norveç cami ve mescit sayısı bakımından zengindir. Bu sayının sadece Oslo ve çevresinde 60'tan fazla olduğu, ülke genelinde ise bu sayının 200'ü geçtiği bilinmektedir.⁴⁸

³⁵ SSB, "Population of Norway (2022)".

³⁶ Recep Önal, "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni: Norveç Örneği. Çok kültürlü Yaşam, Sosyo-Kültürel Organizasyonlar ve Dinlerarası Diyalog Perspektifinden Bir Analiz", *Akademik İncelemeler Dergisi* 11/ 1 (2016):172.

³⁷ Leirvik Oddbjørn, "Muslims in Norway", *Tidsskrift for Islamforskning, The Nordic Welfare State* 8/1 (2014): 139.

³⁸ Önal, "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni", 175.

³⁹ Önal, "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni", 174.

⁴⁰ SSB, "Population of Norway (2022)".

⁴¹ Christine M. Jacobsen, "Norway", *Islam in the Nordic and Baltic Countries*, ed. Göran Larsson (Kanada: Routledge Islamic Studies Series, 2009), 21.

⁴² Önal, "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni", 175.

⁴³ Recep Önal, "Norveç'te Türklere Ait Dinî ve Sosyo-Kültürel Organizasyonlar", *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi* 5/5 (2016): 1360.

⁴⁴ Önal, "Norveç'te Türkler", 1361.

⁴⁵ Önal, "Norveç'te Türkler", 1362.

⁴⁶ Önal, "Norveç'te Türkler", 1368.

⁴⁷ Önal, "Norveç'te Türkler", 1370.

⁴⁸ Önal, "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni", 175.

Cami ve dinî cemiyetlerin etnik temelde şekillenmesi; paralel toplulukların oluşması, Müslümanların kendi özel alanlarını oluşturmaları ve ev sahibi toplumun ötesinde kendi sınırlarını çizerek etno-kültürel bariyerler kurması yönüyle entegrasyona yönelik eleştirilmektedir.⁴⁹ Norveç devleti göçmenleri çok kültürlülük politikaları çerçevesinde onların çeşitliliğine, varlığına ve temsiline saygı duymak ve topluma katılımı eşit düzeyde sağlamak amacıyla toplumsal kaynak ve potansiyel bir katma değer olarak tanımlamıştır. Bu bakımdan sınırlı bir çok kültürlülük olarak da ifade edilebilecek bu yaklaşım bugüne ait bir politika olarak olumlu görülse de göçün başladığı 1960'lı yıllarda Norveç'in göçmenlere yönelik ilk yaklaşımları asimilasyonist bir biçimde olmuştur. Bu anlamda 70'li yıllara kadar yasa dışı bir güç stratejisi olarak "asimilasyon", 70'li yıllar sonrası ise göçmenlerin kültürel öz geçmişlerini bozmamayı amaç edinen "entegrasyon" kavramı ortaya çıkmıştır.⁵⁰ Özellikle İşçi Partisi'nin (Arbeiderpartiet) iktidarda olduğu 2005-2012 yıllarında göçmenler sisteme dâhil edilmeye çalışılmış, eşitlik temelli çok kültürlü politikalar merkeze alınmıştır.⁵¹ Şimdilerde Norveç'te 2003'te kabul edilen yasa çerçevesinde, entegrasyon politikaları esas alınmaktadır.⁵²

3. Norveç'te İslamofobi

Norveç özelinde İslamofobinin başlangıcına dair tarihi gerilere götürmek zordur. Norveç, coğrafi uzaklığı sebebiyle Osmanlı İmparatorluğu ile irtibat kurmamış ve Haçlı seferlerinde bulunmamıştır. İlk olarak 1988'de gerçekleşen Salman Rüşdi olayı ülkede İslam korkusunun ateşlenmesinde öncül tarih olarak görülebilir. Zira Rüşdi'nin *Şeytan Ayetleri* isimli kitabı Norveçli yayıncı William Nygaard tarafından basılmış ve bu yüzden Nygaard'a suikast girişiminde bulunulmuş ve o tarihlerde bu olayla ilintili olarak Müslümanlar Norveçli ev sahibi toplum tarafından antipatik olarak algılanmıştır.⁵³ Öte yandan göç serüveninin başlamasından günümüze kadar olan süreçte Norveç'te İslam ve Müslümanlara yönelik tutumda tek değil, iki kutuplu eğilim olagelmıştır. Birincisi; çok kültürlülüğün Norveç toplumu için bir zenginlik olduğuna vurgu yapan ve göçmenlerin dinî ve kültürel çeşitliliğini savunan İşçi Partisi'dir. İşçi Partisi göçmenlerin Norveç toplumu içinde asli değerlerini koruyarak ev sahibi topluma uyum sağlayabileceklerine inanmaktayken popülist sağ parti "İlerleme Partisi" (FrP) göçmenlerin Norveç'e gelmesine karşı bir tutum izlemekte hatta İslam karşıtı söylemlerle kamuoyunda siyaset yapmaktadır.⁵⁴ Dolayısıyla Norveç'te ilerleyen yıllar içerisinde artan Müslüman göçüne paralel olarak Müslüman varlığına ve onların dini olan İslam'a karşı endişe duyulmaya başladığını görmekteyiz. Bazen Müslümanlara yönelik rahatsızlıklar bir şikâyet olarak Norveç kültürünün belirli standartlarına göre yaşamamaları sebebiyle hafif biçimde olurken bazı zamanlarda da

⁴⁹ Ayhan Kaya, *İslam Göç ve Entegrasyon* (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006), 176-255.

⁵⁰ Kristin Walseth, "Sport Within Muslim Organizations in Norway: Ethnic Segregated Activities as Arena for Integration", *Leisure Studies* 35/1 (2015): 80.

⁵¹ Eriksen, "Immigration and National Identity in Norway", 6.

⁵² Brit Oppedal vd., "Young Muslim Immigrants in Norway: An Epidemiological Study of Their Psychosocial Adaptation and Internalizing Problems", *Applied Development Science* 11/3 (2007): 113.

⁵³ Eriksen, "Xenophobic Exclusion", 207.

⁵⁴ Recep Önal, "İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemlerin Batı Dünyasındaki Yansımaları: Norveç Örneği-Karikatür Krizi ve Berwick Terör Saldırısı", *Kader* 16/2 (2018): 379.

hoşgörü, cinsiyet eşitliği ve demokrasi gibi liberal değerleri özümsemedeki isteksizlik veya beceriksizlikleri cihetiyle ağır biçimde olmuştur.⁵⁵ Önal'a göre Hristiyanlıktan sonra ikinci büyük din olarak İslam'ın Norveç'te müntesipleriyle birlikte bireysel ve kurumsal olarak büyümesi, her geçen gün görünürlüğünün artması Norveçlilerin Müslümanları tehdit olarak görme savlarını güçlendirmiştir.⁵⁶

"Norveç'te Yahudi ve Müslümanlara Karşı Tutumlar 2017" (*Holdninger Til Joder og Muslimer I Norge 2017*) adlı rapora⁵⁷ göre Norveçlilerin neredeyse yarısı Müslümanların Müslümanlığı Norveç'te artırdıkları için çok fazla suçlu olduklarına inanmaktadır. Aynı zamanda H1-Senteret (2017) raporuna göre her on kişiden dördü Müslümanların Norveç kültürü için tehdit oluşturduğu iddiasına olumlu yanıt verirken her on kişiden üçü Müslümanların Avrupa'yı ele geçirmek istediğini ifade etmektedir. En çarpıcı husus ise araştırmaya katılanların %10'u Müslümanlara yönelik taciz ve şiddetin haklı olabileceğine inandıklarını özellikle belirtmiştir.⁵⁸ Tüm bu olumsuzlukların gölgesinde Norveç'te ayrımcılığa maruz kalan kesim Müslümanlar olmaktadır. ECRI'nin (2015) raporuna göre Irak ve Somali'den göçenler ayrımcılıkla en çok karşılaşan gruplar olmaktadır. Bosnalı göçmenlerin ise ayrımcılığa en az uğrayan kesim olduğu belirtilmektedir.⁵⁹

Norveç'te son zamanlarda ortaya çıkan radikal kültürel ırkçı gruplar "Biz göçmen karşıtı değiliz, göçe karşı eleştireliz" veya "Müslümanlara karşı değiliz. Sadece çok kültürcü ideolojiye karşıyız." şeklindeki düşünceleriyle ırkçı bir dünya görüşünü legal bir yöntemle tanımlamakta, liberal demokrasinin argümanlarıyla söylem ve eylemlerini genişletmektedirler.⁶⁰ Pegida ve Sian gibi legal görünümlü ırkçı örgütler İslam'ın Norveç'te varlığına son verilmesine yönelik eylem ve örgütlenmelerini hızla sürdürmektedirler. İslam karşıtlığının kurumsallaşmasını amaçlayan bu sivil toplum biçiminde örgütlenmiş yapılar İslam'ın Batıda yayılmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Oslo, Stavanger, Bergen ve Kristiansad şehirlerinde örgütleri bulunan oluşumlar zaman zaman ortak eylem ve yürüyüşler yapmaktadır.⁶¹

Norveç'te bu anlamda İslamofobik yaklaşımların temsil edildiği demokratik ve demokratik olmayan iki alan bulunmaktadır. Demokratik görünümlü alanda aşırı sağ siyasi partiler aktif olarak kendilerini şiddet kullanmaktan uzak tutarak, ifade özgürlüğü çerçevesinde Müslüman tehdidini en sert tonda kamusal alanda dillendirmektedirler. Ama aynı demokratik siyasi söylemin etkisinde yetişen ve katliama hevesli Breivik'ler düşünüldüğünde, bu partilerin kimlikleri var ederek ve besleyerek zımnen şiddetin uygulanabilir bir çözüm olduğu bir dünya

⁵⁵ Heiko Henkel, "The Political Anthropology of Scandinavia After July 22, 2011", *American Anthropologist* 114/2 (2012): 353.

⁵⁶ Önal, "İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemler", 397.

⁵⁷ H1-Senteret, *Report: Holdninger Til Joder og Muslimer I Norge 2017* (Norveç: H1-Senteret, 2017).

⁵⁸ Line Brustad vd., "Fire av ti Nordmenn Mener Muslimer Utgjør En Trussel Mot Norsk Kultur", *Dagbladet* (Erişim 6 Aralık 2017).

⁵⁹ The European Commission Against Racism And Intolerance (ECRI), "Annual Report: Growing Anti-immigrant Sentiment And Islamophobia Were Among Key Trends in 2015" (Erişim: 01.01. 2023).

⁶⁰ Musa Gelici, *İslamofobik Tutum ve Reflekslerin Türk Toplumunun Uyum Süreçlerine Etkisi: Norveç Örneği* (Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2020).

⁶¹ Recep Önal, *Avrupa'da İslam ve Müslüman Azınlıklar* (Bursa: Emin Yayınları, 2019), 296.

görüşünü bu kimlikler üzerinde destekledikleri görülmektedir.⁶² Zira ülkede 2019 yılında Baeurum'da cami saldırısı, 2021 yılında Oslo yakınlarında oklu saldırı olayı, 2022'de Paludan'ın Kur'an yakma eylemleri olmak üzere birçok saldırı ve olay gerçekleşmiştir.

Aşırı sağ parti İlerleme Partisi'nin (FrP) ev sahibi toplumu Norveç'in İslamlaşması kavramıyla korkuttuğunu, Müslümanların ortaçağdan kalma, vahşi ve haksızlık etmeye meyilli kimseler oldukları iddiasını sıkça kullandığını,⁶³ suç artışını Müslüman göçmenlerle izah ettiklerini ve tüm bunların sonucunda ise Norveç'in giderek dinî radikalizmin kaynağı haline geldiğini iddia ettikleri görülmektedir.⁶⁴ Aşırı sağ siyasetin bu yaklaşımı ile ilintili olarak bir araştırmada bu zehirli söylemin Norveç'te lise ve ortaokul düzeyinde eğitim gören göçmen çocuklarda psikiyatrik sorunlara sebebiyet verdiği ifade edilmiştir. Okul çağındaki çocuklar üzerinde yapılan araştırmada çocukların bir çeşit kimlik krizi yaşadıkları ifade edilmiştir.⁶⁵ İslamofobik tutum ve yaklaşımlar üzerinden gelişen bu tür kimlik krizlerinin ise Müslüman toplumun Norveç toplumuna olan uyum sürecine olumsuz etkileri bulunmaktadır.⁶⁶

Norveç'te İslam karşıtı siyasetçi ve gruplar İslam'ın kadın ve eşcinsel hakları açısından bir tehdit olduğu tezini öne sürmektedirler.⁶⁷ Bir araştırmada Müslüman kadınların; kadın sünneti, görücü usulü evlilikler gibi konu başlıkları üzerinden klişeleştirildiklerini ifade edilmektedir. Söz konusu araştırmada Norveç'te başörtülü Müslüman kadınların seküler kıyafetler giyen Müslüman kadınlara göre daha olumsuz değerlendirildiğini tespit edilmiştir.⁶⁸ Sadece Somalili Müslümanlarda mevcut olan kültürel bir uygulama olarak kadın sünneti konusu kamusal alanda en çok dillendirilen hususlardandır. Bununla ilintili olarak 1995-1996 yıllarında kadına karşı şiddeti, zorlama evlilikleri ve kadın sünnetini yasaklamak amacıyla yasa çıkarılmıştır. Norveç'te bulunan İslam örgütleri de bu yasaya destek vermiştir.⁶⁹

İslam ve Müslümanlara yönelik olumsuz tutumu sebebiyle medya da sıklıkla eleştirilmektedir. Entegrasyon ve Çoğulculuk Direktörlüğü (IMDi) tarafından yapılan bir araştırmaya göre, İslam ve Müslümanlarla ilgili haberlerde çoğunlukla kaynaklara değil, sorunlara odaklanıldığı tespit edilmiştir. Medya içeriklerinin analizinde, haberlerin %71'inin problem merkezli bir yaklaşımla sunulduğu belirlenmiştir.⁷⁰ Entegrasyon ve Çoğulculuk Direktörlüğü, Avrupa Konseyi'nin de bu doğrultuda problem kaynaklı habercilikten endişe duyduğu ve Norveç'i ECRI (2008) raporunda uyardığı yer almaktadır.⁷¹ Bununla beraber Batılı

⁶² Diana Mulinari vd., "Violence, Racism, And The Political Arena: A Scandinavian Dilemma", *Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 20/1 (March 2012): 15.

⁶³ Eriksen, "Immigration", 11.

⁶⁴ Eriksen, "Immigration", 8.

⁶⁵ Oppedal, "Young Muslim, 120.

⁶⁶ Gelici, "İslamofobik Tutum".

⁶⁷ Sindre Bangstad, "The morality police are coming! Muslims in Norway's Media Discourses", *Anthropology Today* 27/5 (2011): 4.

⁶⁸ Zan Strabac vd., "Wearing the veil: Hijab, Islam and Job Qualifications as Determinants of Social Attitudes Towards Immigrant Women in Norway", *Ethnic and Racial Studies* 39/15 (2016): 2667.

⁶⁹ Oddbjørn Leirvik, "Christianity and Islam in Norway: Politics of Religion and Interfaith Dialogue", *Canadian Diversity* 4/3 (2005):5.

⁷⁰ Integrerings-og Mangfoldsdirektoratet (IMDi), "Report: Immigrants in the Norwegian Media" (Erişim: 01.01.2023).

⁷¹ IMDi, "Immigrants in the Norwegian media".

ülkelerin genel olumsuz tutumuna kıyasla Norveç devletinin sosyal demokrasi, bağımsız düşünme, dinler arası diyalog, farklılık ve saygı gibi kavramlara hürmetkâr olduğunu söyleyebiliriz. Zira Norveç'in göçmenlere yönelik ırkçı tutum ve ayrımcılıklara karşı mücadele sergilediğini, Müslümanlar ve mensup oldukları din olan İslam'a yönelik tartışmalarda daha hümanist, uzlaşmacı ve mutedil bir yaklaşımı benimseyerek Müslümanların haklarını savunmaya çalıştıklarını belirtmek gerekir. Bu hususta özellikle devletin, Müslüman kurum ve kuruluşlarla sürekli temas halinde diyalog faaliyetleri yaparak problemlerin tespit edilmesi ve çözülmesine yönelik gayret gösterdiği bilinmektedir.⁷²

4. Araştırmanın Yöntemi

Norveç'in başkenti Oslo'da yaşayan Müslümanların İslamofobiyi algılama düzeylerini belirlemeyi amaçlayan bu çalışma nicel-tarama türünde bir araştırmadır. Nicel yöntem, bireylerin sosyal eylemlerini müşahade, tecrübe ve ölçek araçları vasıtasıyla objektif bir biçimde ölçmek ve sayısal verilerle açıklamaktır. Tarama türü araştırmalarda ise önceden olmuş ya da şimdiki durumda mevcut olan durumun mevcut bulunduğu biçimiyle gözlemlenmesi amaçlanır.⁷³

4.1. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 123 kişiden oluşmaktadır. Veriler 20-30 Ocak 2023 tarihleri arasında, Norveç'in başkenti Oslo'da yaşamakta olan Müslüman bireylerle bizzat araştırmacı tarafından yüz yüze görüşülerek toplanmıştır. Ölçekte yer alan ifadeler, katılımcılara sunulmuş ve cevaplamaları istenmiştir. Oslo'da yaşayan Müslüman bireyler genel olarak siyasi, kültürel, ideolojik ya da başkaca sebeplerle çalışmaya katılımda isteksiz kalmışlar ve görüşmeyi reddetmişlerdir. Bu sebeple araştırmanın çalışma grubu 123 gönüllü katılımcı ile sınırlıdır. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre dağılımları Tablo 1'de verilmiştir.

Demografik Özellikler	N	%
Cinsiyet		
Kadın	41	33.3
Erkek	82	66.7
Uyruk		
Diğer ⁷⁴	30	24.3
Pakistan	17	13.8
Türk	76	61.8

Tablo 1. Katılımcıların Bazı Demografik Özelliklerine Göre Dağılımları

Tablo 1 incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunu erkeklerin (n = 82, %66.7) oluşturduğu görülmektedir. Katılımcılar uyruklarına göre en çok (n = 76, %61.8) Türk'tür. Daha sonra ise (n

⁷² Önal, "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni", 180-181.

⁷³ Suzan Duygu Erişti, *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, ed. Adile Aşkın Kurt vd. (Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013), 9-26.

⁷⁴ 'Diğer' ifadesi altında Somali, Arnavut, Makedon, Irak ve Afganistan uyruklu Müslümanlar temsil edilmektedir.

= 17, %13.8) Pakistan vatandaşı ve (n = 30, %24.3) diğer uyruklu oldukları görülmektedir. Katılımcıların yaş ortalamaları ise 40.98 olarak hesaplanmıştır.

4.2. Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırma kapsamında veri toplama aracı olarak algılanan İslamofobi ile ilgili bireylerin hislerini, düşüncelerini ve toplumsal tutumlarını ölçmek amacıyla Kılıç ve Acar'ın Türkçeye uyarladığı "Algılanan İslamofobi Ölçeği"⁷⁵ ve araştırmacı tarafından hazırlanan demografik form uygulanmıştır. Algılanan İslamofobi Ölçeği toplamda 24 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçek, 3 boyut altında toplanmıştır:

1. Dışlama ve ayrımcılık
2. Korku ve tehdit algısı
3. Medya etkisi ve olumsuz imgeler

Güvenirlik açısından ölçeğin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı değerleri oldukça yüksektir. Araştırmada yer alan bulgulara göre, genel güvenilirlik değeri 0.91, alt boyutların güvenilirlik değerleri ise; Dışlama ve ayrımcılık: 0.87, Korku ve tehdit algısı: 0.89, Medya etkisi ve olumsuz imgeler: 0.85 olarak belirlenmiştir.

Bu güvenilirlik değerleri, ölçeğin Türkçe versiyonunun yüksek derecede güvenilir ve geçerli olduğunu göstermektedir.

4.3. Verilerin Analizi

Araştırmada betimsel istatistikler (ortalama, standart sapma, minimum, maksimum), demografik özelliklere göre farkın incelenmesi amacıyla ilişkisiz örneklem t testi, tek yönlü varyans analizi (One-Way ANOVA) yapılmıştır. Verilerin analizinde IBM SPSS 26 yazılımı kullanılmıştır. Çalışmaya 123 kişi katılmıştır. İlk olarak kayıp değerler ve uç değerler incelenmiştir. Uç değerler kontrol edilip, olumsuz maddeler (M3, M4, M5) ters çevrilmiştir. Veri setinde kayıp değer bulunmamaktadır. Tek değişkenli uç değerler için puanlar Z standart puanına dönüştürülmüş ve -3 ile +3 aralığında uç değer tespit edilmemiştir. Varsayımlar test edildikten sonra analizlere devam edilmiştir.

Verilerin normalliği, Kolmogorov-Smirnov testi, histogram grafikleri, çarpıklık ve basıklık değerleri ile kontrol edilmiştir. Normallik testi sonucunda hangi istatistiksel yöntemlerin kullanılacağına karar verilmiştir. Normallik testi sonucu Tablo 3'te verilmiştir.

⁷⁵ Kılıç vd., "Algılanan İslamofobi", 175-198.

Ölçek/Boyut	N	$\bar{X}$	S	Median	Minimum	Maksimum	Kolmogorov-Smirnov	P	Çarpıklık	Basıklık
Yaş	122	40.98	13.57	43	16	70	.079	.059	.24	.82
Algılanan İslamofobi	123	35.24	7.21	35	22	52	.088	.019	.08	-.87
İslamlaşma Korkusu	123	12.80	2.23	13	7	19	.099	.005	.20	.31
Genel Korku	123	12.17	3.82	12	4	19	.112	<.001	-.21	-.80
Medya Etkisi	123	10.27	3.63	12	3	15	.204	<.001	-.38	-1.07

Tablo 2. Ölçeklere İlişkin Normallik Testi Sonuçları

Bu çalışmada, Kolmogorov-Smirnov testi kullanılarak katılımcıların yanıtlarının normal dağılıma uyup uymadığı test edilmiştir. Sonuçlara göre, yaş dışında hiçbir değişkenin puanları normal dağılım göstermemektedir ($p < .05$). Yani, yaş dışında kalan tüm değişkenlerin dağılımı normalden sapmaktadır. Ancak, sadece Kolmogorov-Smirnov testine bakarak bir sonuç çıkarılmamıştır. Bunun yanında, çarpıklık ve basıklık değerleriyle birlikte histogramlar da incelenmiştir. Dağılımın simetrik olup olmadığına dair bilgi veren çarpıklık, sağa doğru bir kayma olduğunda pozitif çarpıklık, sola doğru kayma olduğunda ise negatif çarpıklık şeklinde ifade edilmektedir. Basıklık ise dağılımın ne kadar "keskin" ya da "düz" olduğunu göstermekte ve pozitif basıklık, daha sivri bir dağılımı, negatif basıklık ise daha düz bir dağılımı ifade etmektedir.⁷⁶

Buna göre, Yaş değişkeni normal dağılıma yakın bir dağılım göstermektedir. Algılanan İslamofobi'nin çarpıklık ve basıklık değerlerine bakıldığında ise değişkenin dağılımı, normal dağılımdan küçük bir sapma göstermekle birlikte kabul edilebilir bir seviyede görünmektedir. Yine İslamlaşma Korkusunun Çarpıklık ve Basıklık değerlerine bakıldığında bu dağılımın da normal dağılıma yakın, ancak çok hafif bir sapma bulunduğu söylenebilir. Son olarak Genel Korku basıklık değerlerinin de normal dağılımdan çok farklı olmadığı görülürken Medya etkisi değişkeninin dağılımı, diğerlerine göre daha fazla sapma göstermektedir ancak yine de normal dağılımdan belirgin bir fark bulunmaktadır. Özetle, çarpıklık ve basıklık değerleri, bu değişkenlerin büyük ölçüde normal dağılıma yakın olduğunu, ancak bazı değişkenlerin normal dağılımdan küçük sapmalar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Katılımcıların ölçekler ve alt boyutlar üzerindeki düzeylerinin belirlenmesi için ise son kategori – İlk kategori) / Kategori sayısı] formülü kullanılmıştır. Bu formül, her bir kategorinin büyüklüğünü adım adım hesaplamaktadır. Formüle yerleştirilen değerlerle yapılan hesaplamada, $(5-1)/5 = 0.80$ değeri bulunmuştur. Bu, her kategori arasındaki farkın 0.80 olduğunu göstermektedir ve bu farkların anlamı Tablo 4'te daha ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

⁷⁶ Abdullah Can, *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (Ankara: Pegem Akademi, 2024), 44.

Sonuç olarak, genel olarak katılımcıların yanıtları, normal dağılıma yakın bir şekilde dağılmış olsa da, bazı değişkenlerde küçük sapmalar mevcuttur. Ölçeklerin değerlendirilmesi için kullanılan formül de, katılımcıların düzeylerini anlamada yardımcı olmuştur.

$\bar{X}/k$	Karar
1.00 – 1.80	Çok düşük
1.81 – 2.60	Düşük
2.61 – 3.40	Orta Düzey
3.41 – 4.20	Yüksek
4.21 – 5.00	Çok yüksek

Tablo 3. Katılımcıların Algılanan İslamofobi'nin Ortalama Puanları İçin Değerlendirme Ölçütleri
k: madde sayısı

Tablo 3'e göre Algılanan İslamofobi'nin ortalama puanlarının, çok düşük ile çok yüksek arasında derecelendirildiği ifade edilebilir.

5. Bulgular ve Yorumlar

5. 1. Katılımcıların Algılanan İslamofobi Düzeylerinin İncelenmesi

Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve alt boyut düzeyleri Tablo 5'te verilmiştir.

Ölçek/Boyut	N	$\bar{X}$	S	K	$\bar{X}/k$	Karar
Algılanan İslamofobi	123	35.24	7.21	11	3.20	Orta Düzey
İslamlaşma Korkusu	123	12.80	2.23	4	3.20	Orta Düzey
Genel Korku	123	12.17	3.82	4	3.04	Orta Düzey
Medya Etkisi	123	10.27	3.63	3	3.42	Yüksek

Tablo 4. Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve Alt Boyut Düzeyleri

Tablo 4'te yer alan veriler, katılımcıların Algılanan İslamofobi, İslamlaşma Korkusu, Genel Korku ve Medya Etkisi gibi boyutlarda farklı seviyelerde algılama eğiliminde olduklarını göstermektedir. Özellikle “Medya Etkisi” düzeyinin yüksek olması, medya ve toplumda Müslümanlara yönelik olumsuz temsilin katılımcılar üzerindeki algıyı şekillendirdiğini düşündürmektedir. İslamlaşma Korkusunun orta seviyede olmasının, gayrimüslimlerin Müslüman nüfusuna dair taşıdığı korkuların, doğrudan Müslüman bireylerin algılarında yer ettiğini ve bu korkuların toplumsal düzeyde de yankılandığını göstermekte, toplumsal gerilimlerin ve kültürel farkların, bireysel algılar üzerindeki etkisini vurgulamaktadır. Ayrıca, “Genel Korku” puanlarının orta seviyede olması, katılımcıların sadece İslamofobi'ye dair değil, genel toplumsal korkulara da benzer düzeyde tepki verdiklerini göstermektedir.

5.2. Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve Alt Boyut Tutum Puan Ortalamalarının Cinsiyetlerine Göre İncelenmesi

Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve alt boyut puanları cinsiyete göre normal dağılım göstermektedir. Algılanan İslamofobi ve alt boyut için ilişkisiz örneklem t testi yapılmıştır. İlişkisiz örneklem t testi sonucu Tablo 5'de verilmiştir.

Ölçek/Boyut	Grup	N	$\bar{X}$	S	T	Sd	P
Algılanan İslamofobi	Kadın	41	36.78	7.87	1.684	121	.095
	Erkek	82	34.48	6.78			
İslamlaşma	Kadın	41	13.78	2.37	3.586	121	<.001
	Erkek	82	12.32	2.01			
Genel Korku	Kadın	41	12.71	3.87	1.102	121	.273
	Erkek	82	11.90	3.79			
Medya Etkisi	Kadın	41	10.29	3.80	.052	121	.958
	Erkek	82	10.26	3.57			

Tablo 5. Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre İncelenmesi

Tablo 5 incelendiğinde cinsiyete göre İslamlaşma puanları anlamlı farklılık göstermektedir ($t_{(121)} = 3.586$, $p < .05$). İslamlaşma için kadınların puan ortalaması ($\bar{X} = 13.78$), erkeklerin puan ortalamasından ($\bar{X} = 12.32$) daha yüksektir.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre Algılanan İslamofobi ($t_{(121)} = 1.684$, $p > .05$), Genel Korku ($t_{(121)} = 1.102$, $p > .05$) ve Medya Etkisi ($t_{(121)} = .052$, $p > .05$) puanları anlamlı farklılık göstermemektedir. Katılımcıların cinsiyetlerinin Algılanan İslamofobi, Genel Korku ve Medya Etkisi puanlarını etkilemediği, bu konularda farklı cinsiyetlere sahip katılımcıların birbirleriyle benzer düşündükleri ifade edilebilir. Cinsiyet bazında yapılan t-testi analizi, İslamlaşma Korkusu boyutunda anlamlı bir fark olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların, erkeklere göre daha yüksek İslamlaşma Korkusu puanlarına sahip olması, toplumdaki cinsiyet rollerinin ve kadınların daha fazla sosyal dışlanma deneyimleyebilmesinin etkisiyle ilişkilendirilebilir. Bu durum, medya ve toplumda kadınlara yönelik stereotiplerin, Müslüman kadınları daha fazla etkileyebileceği ve onların İslamofobi algılarında daha güçlü bir etkiye sahip olabileceğini düşündürmektedir. Diğer boyutlarda ise cinsiyetler arasında anlamlı farkların olmaması, her iki cinsiyetin de Algılanan İslamofobi, Genel Korku ve Medya Etkisi konularında benzer şekilde düşündüğünü göstermektedir. Bu bulgu, İslamofobi'nin toplumsal bir olgu olarak, cinsiyet fark etmeksizin, her bireyi benzer şekilde etkileyebileceğini gösteriyor.

5.3. Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve Alt Boyut Düzeylerinin Yaş Göre Karşılaştırılması

Araştırma sorusuna yanıt vermek amacıyla ilişkisiz ölçümlerde Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way ANOVA) yapılmıştır. Analiz sonucu betimsel istatistikler Tablo 6'da, ANOVA sonucu ise Tablo 7'de verilmiştir.

Ölçek/Boyut	Yaş	n	$\bar{X}$	S
Algılanan İslamofobi	16-30	29	34.93	7.24
	31-45	45	36.53	7.15
	46+	49	34.24	7.21
İslamlaşma Korkusu	16-30	29	12.17	2.69
	31-45	45	13.64	2.07
	46+	49	12.41	1.87
Genel Korku	16-30	29	11.83	4.12
	31-45	45	12.29	3.55
	46+	49	12.27	3.95
Medya Etkisi	16-30	29	10.93	3.17
	31-45	45	10.60	3.82
	46+	49	9.57	3.66

Tablo 6. Katılımcıların Yaşa Göre Algılanan İslamofobi ve Alt Boyut Düzeyleri

Tablo 6 incelendiğinde yaşa göre katılımcıların Algılanan İslamofobi puan ortalamalarının 34.24 ile 36.53, İslamlaşma Korkusu puan ortalamalarının 12.17 ile 13.64, Genel Korku puan ortalamalarının 11.83 ile 12.29 ve Medya Etkisi puan ortalamalarının 9.57 ile 10.93 arasında değiştiği görülmektedir. Gözlenen bu farkların anlamlı olup olmadığı sadece betimsel istatistiklere göre değerlendirilemez. Bu yüzden ANOVA sonucunu incelemek gerekmektedir.

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P	Anlamlı Fark
Algılanan İslamofobi	Gruplar Arası	126,560	2	63.280	1.222	.298	-
	Gruplar İçi	6216,123	120	51.801			
	Toplam	6342,683	122				
İslamlaşma Korkusu	Gruplar Arası	51,031	2	25.516	5.484	.005	1-2, 2-3
	Gruplar İçi	558,286	120	4.652			
	Toplam	609,317	122				
Genel Korku	Gruplar Arası	4,481	2	2.241	.151	.860	-
	Gruplar İçi	1776,933	120	14.808			
	Toplam	1781,415	122				
Medya Etkisi	Gruplar Arası	41,484	2	20.742	1.587	.209	-
	Gruplar İçi	1568,662	120	13.072			
	Toplam	1610,146	122				

Tablo 7. Katılımcıların Algılanan İslamofobi ve Boyut Puan Ortalamalarının Yaşlarına Göre ANOVA Sonuçları
1: 16-30, 2: 31-45, 3: 46 ve üzeri

Yapılan analiz sonucuna göre katılımcıların İslamlaşma Korkusu puan ortalamaları yaşa göre anlamlı farklılık göstermektedir [$F_{(2-120)} = 5.484$, $p < .05$]. Farkın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak amacıyla Scheffe post-hoc testi yapılmıştır. Bu test sonucuna göre 31-45 yaşındakilerin puan ortalamaları ($\bar{X} = 13.64$), hem 16-30 ($\bar{X} = 12.17$) hem de 46 ve üzeri ($\bar{X} = 12.41$) yaşta kilerin puan ortalamasından daha yüksektir.

Algılanan İslamofobi ve diğer puan ortalamaları ise yaşa göre anlamlı farklılık göstermemektedir ($p > .05$). Başka bir ifadeyle, katılımcıların Algılanan İslamofobi, Genel Korku ve Medya Etkisi puanları yaşlarına bağlı olarak anlamlı bir şekilde değişmemektedir. Bu bulgu yaştan bahsi geçen üç değişken üzerinde etkisinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Yaş grubuna göre yapılan analizde, yalnızca İslamlaşma Korkusu puanlarında anlamlı bir fark gözlemlenmiştir. 31-45 yaş grubunun, diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek İslamlaşma Korkusu puanlarına sahip olması, bu yaş grubunun toplumsal ve kültürel dinamikler karşısında daha fazla endişe taşıyor olabileceğini düşündürmektedir. Orta yaş grubu, toplumsal değişimlere daha duyarlı olabilir ve bu da onların İslamlaşma Korkusu'nu daha yüksek algılamalarına neden olabilir. Ancak, Algılanan İslamofobi, Genel Korku ve Medya Etkisi düzeylerinin yaşa göre anlamlı bir farklılık göstermemesi, bu faktörlerin her yaş grubunda benzer şekilde algılandığını göstermektedir. Bu, İslamofobi'nin, bireylerin yaşına bakılmaksızın, toplumun tüm katmanlarında yaygın bir sorun olduğuna işaret etmektedir.

Sonuç ve Öneriler

İslamofobi algısını ölçen bu çalışmada, Norveç'te yaşayan Müslüman toplumun bu olguyu çeşitli biçimlerde algıladığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın bulgularına göre, katılımcıların algıladıkları İslamofobi ve alt boyutları, cinsiyet ve yaş gibi demografik faktörlere göre bazı farklılıklar göstermektedir. Özellikle, "Medya Etkisi" boyutunun yüksek olması, medya ve toplumda Müslümanlara yönelik olumsuz temsilin katılımcıların algısını şekillendirdiğini göstermektedir. İslamlaşma Korkusunun orta seviyede olması ise, gayrimüslimlerin Müslüman nüfusuna yönelik korkularının, doğrudan Müslüman bireylerin algılarında yer ettiğini ve toplumsal düzeyde de bu korkuların yankılandığını ortaya koymaktadır. "Genel Korku" puanlarının orta seviyede olması, katılımcıların yalnızca İslamofobi'ye değil, aynı zamanda genel toplumsal korkulara da benzer şekilde tepki verdiklerini göstermektedir.

Çalışmada cinsiyete göre yapılan analizde, kadınların daha yüksek İslamlaşma Korkusu puanlarına sahip olduğu bulunmuştur. Bu durum, kadınların toplumda daha fazla sosyal dışlanma deneyimleyebileceği ve medya ile toplumda kadınlara yönelik stereotiplerin etkisiyle Müslüman kadınların İslamofobi algılarının daha güçlü olabileceğini düşündürmektedir. Çalışmamızın cinsiyete dayalı kadınlarla ilgili bu bulgusu "Müslüman kadınların Norveç toplumunda iş gücü piyasası ve sosyal kabul açısından ciddi ayrımcılığa uğradıklarını, bunun da onların toplumsal entegrasyonunu engellediğini" ortaya koyan Strabac ve diğerlerinin⁷⁷ bulgularıyla uyumlu görünmektedir.

Yaşa göre yapılan analizde ise sadece İslamlaşma Korkusu puanlarında anlamlı bir fark bulunmuştur. 31-45 yaş grubunun, diğer yaş gruplarına kıyasla daha yüksek İslamlaşma Korkusu puanlarına sahip olduğu belirlenmiştir. Ancak, Algılanan İslamofobi, Genel Korku ve Medya Etkisi düzeylerinde yaşa bağlı anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu durum, bu faktörlerin tüm yaş gruplarında benzer şekilde algılandığını göstermekte ve İslamofobi'nin toplumun her yaş grubunda yaygın bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışmamızda İslamofobi algısının

⁷⁷ Strabac vd., "Wearing the veil: Hijab, Islam and Job Qualifications", 2667.

Medya Etkisi düzeyindeki yüksek sonuçları “Göçmenlerin Norveç medyasında, olumsuz temsil edildiğini ve genellikle stereotipler üzerinden olumsuz imajlara yer verildiğini” tespit eden IMDi (2009)⁷⁸ raporu sonuçlarıyla uyumlu gözükmektedir. Norveç’te İslam, Müslümanlar ve Müslümanların Norveç toplumuna uyumu konularının çok sıklıkla haber yapıldığı, haberde konudan çok probleme odaklanıldığı ve habere konu olan kişinin özellikle dinî kimliğine vurgu yapılmasının, Müslümanları suçla özdeşleştirmesinin Müslüman toplumda tedirginlik yarattığının tespit edildiği de hatırla tutulursa Norveç medyasına büyük sorumlulukların düştüğü söylenebilir.

Çözüm önerisi olarak özellikle medyanın doğruları çarpıtmadan, iyi örneklerle de yer vermek suretiyle daha yapıcı bir dille haber yapması ve Müslümanları klişeleştirici ve suçla ilişkilendirici haberlerden imtina etmesi gerekmektedir. Diğer taraftan aşırı sağ siyasi partilerin ve özellikle Müslüman karşıtı sivil toplum örgütlerinin kamusal alanda ırkçılık boyutunu aşan biçimde sergiledikleri nefret söylemlerinin demokratik ifade özgürlüğü ile meşruiyet kazanmasının önüne geçilmeli, İslamofobik söylemlerin de İnsan Hakları İhlali bağlamında cezai müeyyideye bağlanması gerekmektedir. Özellikle Rasmus Paludan gibi kişilerin aşırı sağ siyasetin sınır tanımaz temsilcisi olarak tüm İskandinavya’da yaptığı Kur’an yakma eylemlerine Norveç devleti tarafından izin verilmemesi İslamofobi ile mücadele çerçevesinde olumlu katkılar sağlayacaktır. Öte yandan Norveç devleti İslamofobi ile mücadele konusunda devlet politikası kapsamında sorunu ele almalı ve okul öncesi aşamadan başlamak üzere eğitim alanının diğer kademelerinde de İslamofobi olgusuna karşı eylem planı çerçevesinde mücadele etmelidir. Özellikle nüfusu küçük fakat yaydığı Müslüman karşıtı beyaz ırkçı düşüncelerin dalga boyutu büyük olan Norveç ve İskandinavya sathında “Algılanan İslamofobi Ölçeği” ile farklı zamanlarda daha çok noktada ölçümlemeler yapılmasına bundan sonra da ihtiyaç vardır. Bu bilgiler ışığında çalışmadan çıkarılan sonuçlara göre önerileri şu şekilde sıralamak mümkündür:

1) Öncelikle medyanın, toplumsal algıları şekillendirmede önemli bir rolü olduğunu göz önünde bulundurarak, Müslümanlara yönelik daha dengeli ve doğru temsilin sağlanması gerektiği söylenebilir. Medya, toplumdaki önyargıları yıkmak ve daha sağlıklı bir toplumsal anlayış geliştirmek adına önemli bir araçtır.

2) Toplumsal gerilimler ve kültürel farklar, bireysel algılar üzerinde etkili olabilmektedir. Bu yüzden, İslamofobi ve benzeri toplumsal korkuları ele alan eğitim ve farkındalık programları hem okul müfredatlarında hem de toplum genelinde daha geniş bir şekilde uygulanmalıdır.

3) Müslüman kadınların, medya ve toplumda daha fazla dışlanma ve stereotipleme deneyimleyebileceği göz önünde bulundurularak, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda daha fazla politika ve destek sağlanmalıdır.

4) Bu çalışmada 31-45 yaş arası bireylerin, İslamlaşma Korkusu konusunda daha fazla endişe taşıdığı gözlemlendiğinden özellikle bu yaş grubuna yönelik, toplumsal değişimlere daha duyarlı ve anlayışlı yaklaşımlar geliştirilmesi önemlidir.

5) Özellikle Batı toplumlarında İslamofobi, toplumun tüm kesimlerini etkileyen bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, toplumsal birleşim ve hoşgörünün artırılması, toplumun

⁷⁸ IMDi, Integrerings-og mangfoldsdirektoratet. “Immigrants in the Norwegian Media”.

farklı kesimlerinin birbirini daha iyi anlamasına yardımcı olacaktır. Toplumun her yaş ve cinsiyet grubunda bu konuda ortak bir anlayışa varılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akdemir, Erhan. "11 Eylül 2001, 11 Mart 2004 ve 7 Temmuz 2005 Terörist Saldırılarının Ardından İslam'ın Avrupa'da Algılanışı". *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi* 8/1 (2009): 1-26.
- A.Lee, Seherman. "The Islamophobia Scale: Instrument Development And Initial Validation". *The International Journal for the Psychology of Religion* 19/2 (2009): 92-105.
- Allen, Chris. *Islamophobia*. Londra: Routledge, 2016.
- Alıcı, Mustafa. "Batı'nın Bitmeyen Sanal Korkusu: İslamofobi". *Diyanet İlmi Dergi* 55/2 (2019): 405-434.
- Bangstad, Sindre. "The morality Police Are Coming! In Norway's Media Discourses". *Anthropology Today* 27/5 (2011): 3-7.
- Bangstad, Sindre. *Anders Breivik and the Rise of Islamophobia*. Londra: Bloomsbury Publishing, 2014.
- Bastug, Mehmet vd. "The Effects of Perceived Islamophobia on Group Identification and Acculturation Attitudes". *Canadian Review of Sociology/Revue Canadienne de Sociologie* 56/2 (2019): 251-273.
- Can, Abdullah. SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi. Ankara: Pegem Akademi, 2024.
- Dagbladet. "Fire av ti Nordmenn Mener Muslimer utgjør en Trussel Mot norsk Kultur". Erişim: 06.12.2017. <https://www.dagbladet.no/nyheter/fire-av-ti-nordmenn-mener-muslimer-utgjor-en-trussel-mot-norsk-kultur/68968548>.
- ECRI, The European Commission against Racism and Intolerance. Annual Report: Growing anti-immigrant sentiment and Islamophobia were among key trends in 2015. Erişim: 01.01. 2023. <https://www.coe.int/en/web/portal/-/ecri-annual-report-growing-anti-immigrant-sentiment-and-islamophobia-were-among-key-trends-in-2015>.
- Ergül, Ersin. "İslamofobi Olgusu Bağlamında Terörle Mücadele Dili ve Politikaları". *Türkiye Adalet Akademi Dergisi Taad* 6/22 (Temmuz 2015): 299-335.
- Eriksen, Thomas Hylland. "Xenophobic Exclusion and the New Right in Norway". *Journal of Community & Applied Social Psychology* 22/3 (2012): 208-209.
- Eriksen, Thomas Hylland. "Social Anthropology and the Shifting Discourses About Immigrants in Norway". *Engaged Anthropology: Views from Scandinavia*. Ed. Tone Bringa ve Synnøve Bendixsen. Cham, İsviçre: Springer International Publishing; Palgrave Macmillan (2016): 99-120.
- Erişti, Suzan Duygu. "Bilimsel Araştırma Yöntemleri". *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. ed. Adile Aşkın Kurt vd. 1-17. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2013.
- Evkuran, Mehmet. "Bir Kimlik Politikası Olarak İslamofobi". *İslamofobi - Kolektif Bir Korkunun Anatomisi - Sempozyum Tebliğleri*. ed. Osman Alacahan vd. 203-217. Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Yayınları, 2011.
- Fekete, Liz. "The Muslim Conspiracy Theory and the Oslo Massacre". *Race & Class* 53/3 (2012): 30-47.
- Fukuyama, Francis. *Tarihin Sonu ve Son İnsan*. çev. Zülfü Dicleli. İstanbul: Profil Yayınları, 2.Baskı 2011.
- Gelici, Musa. İslamofobik Tutum ve Reflekslerin Türk Toplumunun Uyum Süreçlerine Etkisi: Norveç Örneği. Rize: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, *Doktora Tezi*, 2020.
- Gelici, Musa. "Terror and Media: Norwegian Media News Analysis of Al-Noor Mosque Attack in Norway". *Media and Terrorism in the 21st Century*. Ed. Elnur İsmayıl. 80-102. Hershey PA: IGI Global, 2022.
- Gelici, Musa. "Rasmus Paludan ve Kur'an-ı Kerim'i Yakma Eylemleri Üzerine Bir Değerlendirme". *Tasavvur/Tekirdağ İlahiyat Dergisi*. 9/2 (2023): 1123-1142.
- Halatçı, Ülkü. "11 Eylül Terörist Saldırıları ve Afganistan Operasyonu'nun Bir Değerlendirmesi." *Uluslararası Hukuk ve Politika* 07 (2006): 80-98.

- Henkel, Heiko. "The Political Anthropology of Scandinavia After July 22, 2011". *American Anthropologist* 114/2 (2012): 353-355.
- Hıdır, Özcan. "Anti-Semitizm ve Anti İslamizm: Benzerlikler ve Farklılıklar". *Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm*. ed. Kadir Canatan vd. 63-99. İstanbul: EskiYeni Yayınları, 2000.
- Hl-Senteret. "Report: Holdninger Til Joder og Muslimer I Norge 2017". Erişim: 01.01.2023. https://www.hlsenteret.no/aktuelt/nyheter/2017/hl-rapport_29mai-web-%282%29.pdf.
- Huntington, Samuel. *Medeniyetler Çatışması ve Yeni Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması*. çev. Mehmet Turhan. Cem Soydemir. İstanbul: Okyanus Yayınları, 2006.
- IMDi, Integrerings-og mangfoldsdirektoratet. "Immigrants in the Norwegian media". Erişim: 01.01.2023. <https://www.imdi.no/arkiv/arkiverte-publikasjoner/innvandrerer-i-norske-medier>.
- Itaoui, Rhonda. "Mapping Perceptions of Islamophobia in the San Francisco Bay Area, California". *Social & Cultural Geography* 21/4 (2020): 479-506.
- Kalın, İbrahim. "Islamophobia and the Limits Multiculturalism". *Islamophobia: The Challenge of Pluralism in the 21st Century*. Ed. İbrahim Kalın ve John L. Esposito. ABD: OUP, 2011, 3-20.
- Kar, Sait. "Felsefi Açidan İslamofobi ve Eleştirisi". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 47 (2017): 199-222.
- Kaya, Ayhan. *İslam, Göç ve Entegrasyon*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.
- Kılıç, Ünal vd. "Algılanan İslamofobi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması". *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 12 (2021): 175-198.
- Klauusén Jytte. *The Cartoons That Shook the World*. New Haven: Yale University Press, 2009.
- Kunst, Jonas vd. "Perceived Islamophobia: Scale Development and Validation". *International Journal of Intercultural Relations* 37/2 (2013): 225-237.
- Lean, Nathan. *İslamofobi Endüstrisi*. Ankara: DİB Yayınları, 2015.
- Leirvik, Oddbjørn. "Christianity and Islam in Norway: Politics of Religion and Interfaith Dialogue". *Canadian Diversity* 4/3 (2005): 7-10.
- Leirvik, Oddbjørn. "Muslims in Norway: Value Discourses and Interreligious Dialogue." *Tidsskrift for islamforskning* 8/1 (2014): 137-161.
- M. Jacobsen, Christine. "Norway". *Islam in the Nordic and Baltic Countries*. ed. Göran Larsson. 18-39. Canada: Routledge Islamic Studies Series, 2009.
- Mulinari, Diana vd. "Violence, Racism, and the Political Arena: A Scandinavian Dilemma". *Nordic Journal of Feminist and Gender Research* 20/1 (March 2012): 12-18.
- New İn Norway: Practical Information from Public Agencies. Norway: Norway Public Agencies, 2015.
- Njai, Mariama. "Racism, A Norwegian Case Study". *CERS Working Paper* (2014): 1-12.
- Oppedal, Brit vd. "Young Muslim Immigrants in Norway: An Epidemiological Study of Their Psychosocial Adaptation and Internalizing Problems". *Applied Development Science* 11/3 (2007): 112-125.
- Önal, Recep. "Avrupa'da Müslümanların Birlikte Yaşama Serüveni: Norveç Örneği -Çok kültürlü Yaşam, Sosyo-Kültürel Organizasyonlar ve Dinlerarası Diyalog Perspektifinden Bir Analiz-". *Akademik İncelemeler Dergisi* 11/1 (Aralık 2016): 167-185.
- Önal, Recep. *Avrupa'da İslam ve Müslüman Azınlıklar*. Bursa: Emin Yayınları, 2019.
- Önal, Recep. "İslamofobi Bağlamında İslam Karşıtı Söylemlerin Batı Dünyasındaki Yansımaları: Norveç Örneği- Karikatür Krizi ve Berwick Terör Saldırısı". *Kader* 16/2 (2018): 373-403.
- Önal, Recep. "Norveç'te Türklere Ait Dini ve Sosyo-Kültürel Organizasyonlar". *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Dergisi* 5/5 (2016): 1357-1379.
- Özpek, Burak Bilgehan. "En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Ortadoğu". *Ortadoğu Etütleri* 3/2 (2012): 183-216.
- Ssb, Statistisk Norway. "Population (2022)". Erişim: 01. 01. 2023. <https://www.ssb.no/en/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>.
- Ssb, Statistisk Norway. "Population of Norway (2022)". Erişim: 25. 02.2023. <https://www.ssb.no/en/befolkning/folketall/statistikk/befolkning>.

- Ssb, Statistik Norway. "Religious Communities and Life Stance Communities (2022)". Erişim: 01.01.2023. <https://www.ssb.no/en/kultur-og-fritid/religion-og-livssyn/statistikk/trus-og-livssynssamfunn-utanfor-den-norske-kyrkja>.
- Strabac, Zan vd. "Wearing the veil: Hijab, Islam and Job Qualifications as Determinants of Social Attitudes Towards Immigrant Women in Norway". *Ethnic and Racial Studies* 39/15 (2016), 2665-2682.
- Temizel, Metehan. "Terörizmde Yeni Milad: 11 Eylül 2001". *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi* 14/1-2 (2011), 329-330.
- The Runnymede Trust. "Islamophobia a Challenge for Us All". Erişim: 01.01.2023, <https://www.runnymedetrust.org/publications/islamophobia-a-challenge-for-us-all>.
- Walseth, Kristin. "Sport Within Muslim Organizations in Norway: Ethnic Segregated Activities as Arena for Integration". *Leisure Studies* 35/1 (2015), 78-99.

Özet

Bu çalışma Norveç'in başkenti Oslo'da yoğunluklu olarak yaşayan Müslümanların İslamofobi olgusuna dair algılarını konu almaktadır. İslamofobi, küresel düzeyde etkili bir sorun haline gelmiş ve Norveç gibi sosyal refah devleti yapısına sahip ülkelerde dahi yaygınlaşmıştır. Sonuç olarak Norveç de küresel bir olgu olan İslamofobinin etkisi altında kalmaktan kendini koruyamamış 11 Eylül 2001 terör saldırısından sonra Müslüman karşıtı kesim özel web siteleri, STK'lar ve siyasetçileriyle Norveç'te belirgin bir şekilde görülmeye başlamış ve Müslümanların demokrasi için potansiyel bir tehdit olduğu iddiasını kamusal alanda dile getirmeye başlamışlardır. Bu bakımdan Norveç'te, güçlü bir şekilde Müslüman ve göçmen karşıtlığı görülmeye başlamış 11 Eylül etkisi ile aşırı sağcı parti "İlerleme Partisi" (Fremskrittspartiet) de oylarını yükselterek meclisteki en büyük ikinci parti konumuna yükselmiştir. 11 Eylül'ün açtığı bu kötü çıkış on yıl sonra Norveç'te İslam karşıtı duygularla beslenip terör eylemi yapacak olan Anders Breivik'i, aşırı sağ siyasetin bayraktar partisi İlerleme Partisi'nin ırkçı havuzundan belli bir süreye kadar üyelik yoluyla beslemiştir. Her ne kadar Breivik, İlerleme Partisi'nin göç ve İslam karşıtı söylemini yeterince radikal bulmayarak İslam'a karşı yürüttüğü savaşı farklı yollarla sürdürme arayışına girmiş olsa da bu parti onun radikal düşünce sisteminin oluşumunda ideolojik bir zemin ve başlangıç noktası işlevi görmüştür. Çalışmanın amacı; Oslo'da yaşayan göçmen kökenli bireyler içerisinde cami derneği ve dini dernek statüsündeki organizasyonlara üye olan Müslümanların İslamofobi olgusunu algılama biçimlerini ve düzeylerini tespit etmektir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi ile yapılan çalışmada tarama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın evrenini Norveç'in başkenti Oslo'da faaliyet gösteren cami derneklerine üye Müslüman bireyler oluşturmaktadır. Çalışmada orijinali Kunst ve diğerlerinin geliştirdiği, Kılıç ve Acar tarafından "Algılanan İslamofobi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması, Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması" adıyla uyarlanan ölçek kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcıların İslamofobiye algılama düzeylerinin orta seviyede, İslamlaşma korkusu ve genel korku boyutları orta düzeyde, Medya etkisi boyutunun yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiş ve katılımcılar en çok Medya etkisine vurgu yapmışlardır. Bu durum, medyada Müslümanlara yönelik olumsuz temsillerin etkili olduğu, özellikle kadınların ve 31-45 yaş grubunun daha yüksek "İslamlaşma Korkusu" algısına sahip olması sonucunu doğurmuştur. Bu nedenle İslamofobiyle mücadelede medyanın sorumluluğuna, eğitimin önemine ve toplumsal farkındalığın artırılması gerektiğine vurgu yapılarak İslamofobik söylemlerin cezai yaptırımlara bağlanması ve devlet politikalarının bu doğrultuda geliştirilmesi önerilmiş, özellikle eğitim yoluyla toplumsal farkındalığın artırılması gerektiğini vurgulanmıştır. Ayrıca, Norveç'in bu sorunu devlet politikası düzeyinde ele alması gerektiğinin altı çizilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Norveç, Çok kültürlülük, İslam ve Müslümanlar, Algılanan İslamofobi.